

Tartu Universitetet
Filosofiska fakultetet
Avdelning för skandinavistik

Siim Sutt

Minnet av estlandssvenskarna i byn Apelka (Vippal)

Diplomuppsats

Handledare: Mart Kuldkepp

Tartu 2013

Innehållsförteckning

1. Förord	2
2. Inledning	4
3. Teorin	5
3.1 Metod	5
3.2 Hypoteser	7
4. Om Apelka	8
5. Översikt av fältarbetet	9
5.1 Informanternas bakgrund	10
5.2 Frågor om Apelka	10
5.3 Frågor om estlandssvenskarna	11
5.4 Andra personliga uppgifter	12
6. Analysen	13
6.1 Informanternas bakgrund	13
6.2 Frågor om Apelka	14
6.3 Frågor om estlandssvenskarna	18
6.4 Andra personliga uppgifter	21
7. Konklusion	22
7.1 Bedömning av hypoteserna	22
Hypotes 1	22
Hypotes 2	24
Hypotes 3	25
Hypotes 4	26
7.2. Sammanfattning och diskussion	27
8. Källor	29
9. Bilagor	30
9.1 Bilaga 1: Enkät med frågorna	30
9.2 Bilaga 2: Svar på övriga frågor	35
10. Resumé på estniska	42

1. Förord

Min diplomuppsats handlar om byn Apelka (Alliklepa), som ligger på den nordvästliga kusten av Estland och tillhör det gamla estlandssvenska området Vippal (Vihterpalu).

Jag vill undersöka på vilket sätt minnet om det estlandssvenska ursprunget finns idag kvar i byn. Under det sista århundradet har byn genomgått en stor förändring från den estlandssvenska byn Apelka till det estniska sommarstället Alliklepa. Byns ursprungliga befolkning bestod av estlandssvenskarna, som en gång i tiden utgjorde byns majoritet. Nuförtiden finns det endast ett par av deras ättlingar kvar och de har nästan eller alldeles blivit estniska. Den ursprungliga befolkningen bodde i byn året runt, de nya kommer dit mest under sommaren. Det är helt möjligt att många av de nya markägarna och andra människorna, som är verksamma i Apelka, vet bara lite eller ingenting om byns estlandssvenska ursprung och historia. Jag vill undersöka vad och hur mycket de vet, tänker de överallt att det är viktig? Om jag får svar på det, så kan man eventuellt dra upp några riktlinjer för det estlandssvenska minnets framtid i byn. Kommer detta att finnas kvar i byns nya identitet eller glömmer man det helt och hållet?

Varför har jag valt ett sådant ämne och varför just Apelka?

Egentligen finns det en mycket personlig grund till detta. Under Sovjettiden hörde Apelka till gränzonen, som hade endast starkt begränsat tillgänglighet. Med särskilda permission var det dock möjlig för icke-invånare att besöka området. Företaget, som min farfar jobbade för, hade deras semesterhem i Apelka och så fick min far och hans föräldrar ett sådant under en sommar på slutet av 1970-talet. De besökte Apelka, blev bekanta med Elsa Arjak, den estlandssvenska ägaren av Pärtli gård och började tälta på en äng som tillhörde gården. Nästa sommar reste de igen och så tältade min fars familj flera år i rad på denna äng. Utöver de byggnaderna som tillhörde Pertle (Pärtli) gårdens centrum fanns det i närheten av dem en liten fiskarhydda, som transporterades dit av en tillfällig fiskare. Fiskaren upphörde att besöka stället, eftersom det var omöjligt att gå till stranden i gränsområdet och min fars familj hade möjlighet att köpa hyddan. På marken omkring hyddan inrättade de deras eget sommarställe, byggde mer anläggningar och utvidgade hyddan så att den blev ett riktigt litet hus. Senare kom det till även liten trädgård och efter 1991 fick tomten sitt eget namn Lille-Pertle (Väike-Pärtli). Så var min fars familj bland de första nya invånare i Apelka långt innan det kom många nya människor.

Men vad har allt detta dock med minnet av estlandssvenskarna och mig att göra?

När jag var liten och besökte Apelka, visste jag ingenting om estlandssvenskarna och att Apelka är en av deras ursprungliga byar. I alla fall minns jag det inte. För mig var det bara ett jättehyggligt sommarställe vid havet med få människor och gulliga får. Jag tror att den första gång när jag började ana, att det finns något mer med byn var en sommarkväll på 1990-talet. Hittills verkade det till mig som om att Elsa sysslade bara med sina får, den vackra trädgården, tomater och cyklade ibland för att besöka väninnor eller göra inköp. Men den sommarkvällen blev vi plötsligt inbjudna till en stor fest hos värdinnan, som var ordnat för hennes viktiga gäster från Sverige. Jag minns det inte, men jag är ganska säker på att efter den festen frågade jag mina farföräldrar eller föräldrar och fick svar på varför det var plötsligt så många gäster från Sverige hos värdinnan. Det måste ha varit en av de första gångerna efter gränsöppningen när släktingar och anhöriga, som hade rymt till Sverige under andra världskriget kom för att hälsa på. Sedan dess började Apelkas egentliga ursprung långsam öppna sig framför mig.

Byn gav temat för min uppsats, eftersom jag vill veta mer om den och idag finns det ännu kvar människorna som vet om den gamla tiden. Elsa Arjak och min farmor dog tyvärr sista år, men Elsa skänkte alla föremål från sitt hushåll till Aibolandsmuseet i Hapsal (Haapsalu) och min farfar samt med de långtidiga invånare och sommarfolk kan berätta vad de vet.

Jag tror att en sådan undersökning om en by som tillhör ett estlandssvenskt område, där estlandssvenskheten var inte starkast redan före den stora flyktingen är ytterst intressant. I Estland finns det några ursprungliga estlandssvenska områden dit människorna återvänder från Sverige, för att återställa sina gamla gårdar till sommarställen. Där har den estlandssvenska identiteten ganska livligt återuppstått, till exempel på Ormsö (Vormsi), Nuckö (Noarootsi) och man kan även tänka Rågöarna (Pakri-Saared). I Vippal och Apelka bor nuförtiden mest estländare. Jag vill veta om det estlandssvenska minnet kommer att glömmas i sådana ställen som Apelka eller inte.

2. Inledning

Med denna uppsats försöker jag svara på den följande frågan: ”I vilken utsträckning finns det kvar minnet av estlandssvenskarna i nutida byn Apelka?”. Jag vill undersöka vad vet de människorna om byns ursprung, som har numera sina sommar- och fritidshem där, bor där eller driver annan verksamhet i Apelka. Vad beror det på hur mycket de vet, vilka är deras kunskaper om estlandssvenskarna och inställningar till dem överallt?

Uppsatsens struktur består av sju delar. Först kommer teorin med metod och hypoteser; sedan översikt om Apelka; översikten av fältarbetet, frågelistan och informanterna; analysen; konklusion med sammanfattning och diskussion; hänvisningar och till sist bilagor.

För att få svar på huvudfrågan kastar jag nedanför fram fyra hypoteser. För att kontrollera hypoteserna och till sist svara på huvudfrågan genomförde jag fältarbetet bland de människorna som befinner sig nuförtiden i Apelka. Fältarbetet bestod av enkät-utfrågningen där det finns både frågor med förordnade svarsvariant och utrymme för det fria berättande. Svar på frågorna som ställdes under fältarbetet anordnade jag först. Sedan kommer de att presenteras och analyseras. Det fanns också frågorna i enkäten som jag inte använde för att bedöma hypoteserna och få resultat på huvudfrågan. Analysen av svar på sådana frågor finns tillgänglig i bilaga 2 och man kan använda det för att få en mer utvidgad bild av informanterna eller eventuellt fortsätta med arbetet.

I delen 'Om Apelka' ska jag upplysa lite om byns bakgrund; berätta kort om dennas historia och nutid.

I översikten om fältarbetet ska jag presentera enkät- och intervjufrågorna samt informanternas bakgrund och andra personliga uppgifter.

I analysen av enkätfrågornas svar använder jag både kvantitativ och kvalitativ metod. Huvudfokus kommer att vara på kvantitativ analys, men jag ska utvidga och illustrera denna med hjälp av resultaten på den kvalitativa analysen.

I konklusion kommer hypoteserna att bedömas och till sist svarar jag på huvudfrågan.

3. Teorin

3.1 Metod

För att få svar på uppsatsens huvudfråga:

I vilken utsträckning finns det kvar minnet av estlandssvenskarna i nutida byn Apelka?

kommer jag att använda hypotesprövning. Som Ejvegård uttrycker det: "Hypotesprövning är vanlig inom många vetenskaper och tillämpas särskilt i väl avgränsade uppsatser och tidskriftsartiklar." (Ejvegård 1993: 35). Enligt hans teori är hypotesprövning passande för mitt arbete, eftersom det handlar om en speciell fråga som gäller en liten bestämd by och uppsatsens huvudkällor, dvs. informanterna är också klart särpräglade: de människorna som idag finns i byn.

Anledningen för min uppsats var, att jag fick veta, att Apelka var en by, där estlandssvenskarna ursprungligen bodde. Men det var inte på samma sätt som på Ormsö, Nuckö och Rågöarna där de och deras efterträdare fortfarande sysslar med att hålla kvar minnet av estlandssvenskarna. I Apelka syns detta minnet inte. Därför ville jag undersöka, vad beror det på, vet människorna i Apelka alls om byns ursprung och estlandssvenskarna och vilka är deras åsikter om det. Den hänger också ihop med Ejvegårds vidare teori "Vanligen används hypotesen till att klargöra orsaker eller bidragande orsaken. Forskaren har iakttagit ett viss fenomen (ett faktum) och vill nu veta vad som förorsakat fenomenet." (Ejvegård 1993: 35).

Sammanlagt ställer jag nedanför 4 hypoteser. Med hjälp av analysen av svar på enkät-utfrågningen kommer de hypoteserna antingen falsifieras eller verifieras. Jag vill inte ta en sida bland de vetenskapliga skolorna, som Ejvegård presenterar i sin verk: antingen nypositivismen eller Karl Popper med hans efterföljare, som respektive tror att hypoteserna borde endast teoretiskt verifieras eller endast falsifieras. Vad gäller mitt arbete är det mer väsentlig att "Ur forskningssynpunkt kan det vara precis lika bra att verifiera som att falsifiera en hypotes. Bägge leder till att vi ökar vår kunskap." (Ejvegård 1993: 36). Jag vill dra slutsatser gällande uppsatsens huvudfråga på grund av hypotesernas bedömning.

För att kunna bedöma hypoteserna behövde jag att insamla källmaterial från informanterna. Denna uppgift löste jag genom att använda en blandning av enkät- och intervjumetodik. Jag formulerade

frågorna och ställde de ihop till en enkät, men svar på enkäter samlade jag genom att själv ställa de frågorna som fanns där och skriva upp allt som svarades. En sådan blandning av två metoder använde jag, för jag ville undvika detta som Ekrem skriver om frågelistan ”Vi får sällan in svar som formulerar en negativ, kritisk eller likgiltig hållning till ett tema. De ointresserade märker inte ens att frågelistverksamhet pågår.” (Ekrem 2005: 39). Mitt syfte var att få in så många informanter med olika åsikter som möjligt, att de skulle svara på alla frågor och ge också definitivt enkäterna tillbaka.

Samtidigt ville jag låta dem berätta mer än frågat och fråga även grundligare om detta som verkade vara intressant. ”Det har sagts att man med skriftliga svar saknar möjlighet att fördjupa såväl frågor som svar, och det stämmer för ett äldre och arkiverat material. Men när man själv gör frågelistan är det inget som hindrar att man går tillbaka till den enskilda medarbetaren och ber om en fördjupning av enskilda svar om så behövs.” (Bolstad Skjelbred 2005: 72). Några frågor och information som jag fick på detta sätt var inte nödvändiga för nuvarande uppsatsens syfte, men jag ville ändå samla in dem med en gång för att få ett bredare bakgrund samt med tanken på vidare forskning, dvs. att inte besvara informanterna för ofta.

I analysen av svar på frågorna som jag ställde till informanterna i enkät-utfrågningen kommer jag att använda både kvantitativ metod (kvantifiering) och kvalitativ metod. De flesta av frågorna som finns i enkäten måste informanterna svara på genom att välja en passande variant av dem som jag hade angivit under svarsmöjligheterna. Vid några av frågorna kunde informanten välja även flera variant och det fanns också frågorna där man måste först besluta sig för en eller flera variant och därefter också kommentera valet. I analysen av dessa frågor har jag använt mest kvantifiering, dvs. jag har räknat upp hur många av informanterna valde en variant och sedan presenterat och kommenterat resultat. ”Hur mycket material man än samlat in och hur många fina tabeller man än har, så säger de i sig själva ingenting. De måste förstås, analyseras och tolkas och det sker i sista hand med lingvistiskt innehållsanalytiska metoder.” (Ejvegård 1993: 35). Jag ritade inga diagrammen eftersom det finns inte en stor mängd informanter.

Det fanns också några frågor där de måste istället ge fritt berättande svar. De frågorna samt de, där man hade varianter men måste kommentera, analyserade jag med hjälp av kvalitativ metod. ”För att kunna fastslå orsaker bör man även ha andra indicier (som erhållits genom andra metoder och tekniker) som pekar mot orsaksförhållanden.” (Ejvegård 1993: 53). Jag använde av deras berättelser det som kunde stödja, kontrollera och illustrera resultat av kvantifieringen.

3.2 Hypoteser

Den estlandssvenska tiden upphörde definitivt med andra världskriget, när de flesta av estlandssvenskarna rymde till Sverige. De som ändå stannade och deras barn är idag redan avlidna eller gamla, därför tror jag att de nya människorna i Apelka, särskild de som har kommit under senaste 10 år, har en ganska liten chans att naturligt veta om byns estlandssvensk bakgrund.

Angående detta är min första hypotes:

1. De flesta människorna vet inte om byns estlandssvenska ursprung.

Jag är ganska säker på, att den hypotesen kommer att verifieras, eftersom människorna i Estland tenderar att inte veta så mycket om estlandssvenskarna. Om de ändå vet någonting, så är det mest områden där estlandssvenskheten var starkast, Nuckö och Ormsö och inte den mindre kända Vippal.

Därför ställer jag min andra hypotes:

2. Informanter har hört om estlandssvenskarna, men kopplar de till andra områden.

Som sagt kommer det troligen också verifieras. Dessutom kan det väl hända att några informanter vet inte alls om estlandssvenskarna, eller har hört om dem men vet inget närmare och kan inte koppla de till något område. Så är det viktigt att undersöka vad deras kännedom om estlandssvenskarna beror på. Det borde vara så, att de, som har högre utbildning eller/och personliga kontakter med estlandssvenskarna eller deras ursprungliga områden i Estland, vet mer.

Så är min tredje hypotes:

3. Människor med högre utbildning eller/och personliga kontakter vet mer om estlandssvenskarna.

Det sista som jag vill få svar på är, om de nutida människorna i Apelka tycker alls att byns estlandssvenska bakgrund är viktig för dem. Jag tror att här får jag mest negativa svar.

Därför är min sista hypotes:

4. Byns estlandssvenska ursprung spelar inte någon roll för informanterna.

4. Om Apelka

Apelka ligger på kusten av den nordvästliga Harjen (Harjumaa) i kommun Padis (Padise) nära gränsen till Wiek (Läänemaa) och hör till det ursprungliga estlandssvenska området Vippal (Vihterpalu). Enligt Estlands befolkningsregister finns det idag 21 och enligt folkräkningen 2011 15 permanent bosatta människor i Apelka. Man måste tillägga att de kan komma även från de små närstående byar, eller det kan hända att människor har bara på en emotionell eller byråkratisk anledning märkt Apelka som sitt hemort. Under fältarbetets gång och under samtal med informanterna kunde jag själv lokalisera bara 3 människor som verkligen bor i Apelka året runt. Dagens Apelka är en ”kurort” i kommun Padis dit människor kommer för att njuta av den fina badstranden eller gå till fisketur. Det finns mer än 36 hushåll i byn, som används som fritids- och sommarhus. På semestertid samt på veckosluten under sommaren finns det många människor i byn, till skillnad för kalla tiden.

Den första kartan med Apelka, som jag hittade i Estlands Historiska Arkiv är daterad med andra halvan av 16-talet. Där finns det 6 gårdar i detta område som jag räknar som byn Apelka (EAA.1.2.C-IV-117). Två hundra år senare skriver Russwurm i sitt verk om estlandssvenskarna 'Eibofolke' att det finns 6 vanliga och 3 torp-gårdar i Apelka, varav hälften var svenska (Russwurm 1855: 145). På kartan från 1853 som finns i samma arkiv finns det 6 gårdar som jag uppfattar som byns centrum och ytterligare tre som ligger mer fjärran. Av de tre hör en klart till Apelka, men två ligger mellan Apelka och byn Ogla (Ugla) (EAA.3724.4.343).

Cyrellius Kreek besökte Apelka i 1915. Han skriver i fältarbetets dagbok, att befolkningen i Apelka består av en blandning av svenskar och ester, som alla talar estniska. Han skriver att svenskan är nästan glömd och det fanns bara en människa som kan svenska, men ändå kan man känna igen svenskarna av tonen i deras röst (EÜS XI 987). I en undersökning från 1929 som också genomfördes av folklorister står det: ”Apelka: 13 hushåll; svenska hemspråk i 5, estniska i 5, i 3 förstås svenska” (Aman 1992: 658). I samma verk säger Aman även att Apelka varit centrum för Vippals svenskbyar (Aman 1992: 656). Det centrala läget och det att Johan Bengtström skänkte tomten hjälpte till att i februari 1935 öppnades en egen svensk skola i Apelka, som blev också estlandssvenskarnas samlingslokal i Vippal med tidningar, bibliotek och radio (Aman 1992: 659). Efter den stora flykten till Sverige blev byn nästan tom och småningom blev den under sovjettiden och efter Estland återfått självständigheten det numera sommarställe.

5. Översikt av fältarbetet

Att genomföra enkätefterfrågningen var det nödvändigt för att få direkt käll- och analysmaterial från informanterna som är relevanta i sammanhang med uppgiften. Enkätefterfrågning genomfördes den 13 och 14 april 2013 av mig. Totalt svarade 18 informanter från 12 olika hushåll. Alla informanter besökte jag personligt i deras fritidshus eller hem i Apelka och hemma i Tallinn och Saue. Informanterna fyllde inte själv in enkäterna utan jag ställde frågor och skrev upp informanternas frågor. Intervjuerna började ofta i fri form och några svar kom redan innan jag hann ställa frågor. Om informanten hade mer att säga än den konkreta frågan hade förutsatt, då lät jag dem fortsätta och antecknade även annat, som verkade intressant.

Enkät finns i bilagan 1. Totalt var det 29 frågor, som var delat in i fyra grupper enligt huvudtemat. Den första grupp var 'Bakgrund' och bestod av 3 frågor som borde upplysa informantens utbildning, boställe och självidentifieringen på axel land-stad. Den andra delen hette 'Apelka' och den upplyste informantens samband med byn samt hållningar och planer i sammanhanget med byn. Den tredje delen hette 'Estlandssvenskar' och den undersökte informantens kunskaper och hållningar i samband med dem. Den sista delen var 'Andra personliga uppgifter' och den samlade information om informanternas kön, ålder, nationalitet, civilstånd, barn samt om någon annan hade svarat i samma hushåll.

Den 13 april genomfördes intervjuer i Apelka. På grund av det långa vinterslutet fanns det ännu mycket snö och is. Det betydde att framför allt dessa människor fanns på plats som hade nära anknytning till byn. Den kortaste intervjun varade runt 20 minuter och den längsta 1,5 och näst längsta 1 timma. De ägde rum i människornas fritidshus och hem, med undantag av dem, som fortfarande byggde sitt hus och svarade direkt på byggnadsplatsen. Människornas inställning till efterfrågningen och frågeställare var mestadels framåtkomlig och varm. Bara de som var helt nya i byn visade lite tveksamhet, men i löpet av mötet kom fram deras önskan att snabbare göra sig bekanta med byn och dess människor. Bara en potentiell informant undvek att svara på frågorna och två andra ville göra det någon annan gång. Ändå svarade åtminstone någon annan person från deras hushåll. Under 8 timmar blev 11 personer från 9 olika hushåll tillfrågade. Den 14 april genomfördes intervjuer i Tallinn och Saue, i dessa människornas hem, som hade sommarhus i Apelka och var lätta att kontakta, men var inte där under fältarbetets första dag. Ingen undvek att svara på frågorna, totalt blev 7 personer från 3 olika hushåll tillfrågade.

5.1 Informanternas bakgrund

I delen 'Bakgrund' fanns det 3 frågor om informanternas bakgrund. Delens huvudsyfte är att få en översiktlig bild om dessa människornas bakgrund, som idag befinner sig i Apelka. Delens andra syfte var att fungera som varmkörning för svarare, innan man började med att svara på huvuddelarna.

Den första frågan (fråga 1) efterlyste informanternas utbildning, i den andra frågan (fråga 2) måste informanterna upplysa sin nutida boställe och med den sista frågan (fråga 3) måste de identifiera sig antingen som land eller stadsbo.

5.2 Frågor om Apelka

I den andra delen frågades informanterna med hjälp av 12 frågor om deras samband med samt verksamhet, åsikter och framtidsplaner i relation till Apelka. Frågornas syfte var att utreda till vilken grad hade informanterna knutit sig till Apelka och vilken roll byn spelade i deras liv. Jag ville också veta hur mycket och vad de visste om byns historia och om de var alls intresserad av det. I tillägg skulle det komma fram vilket slags verksamhet informanterna driver i nutida Apelka samt vad är och inte är viktig för dem i byn.

Den första frågan (fråga 4) skulle upplysa informanternas aktuella samband med Apelka och i den andra frågan (fråga 5) måste svarare begrunda varför har de hamnat just i Apelka. Övernästa fråga (fråga 7) måste upplysa hur många år informanten hade varit förknippad med Apelka.

I den tredje frågan (fråga 6) fanns det 9 olika nyckelord till som informanterna måste ge värderingar till, dvs. de måste säga hur viktiga eller oviktiga de punkterna var för dem angående Apelka. Det fanns fyra varianter: 'oviktig', 'snarare oviktig', 'snarare viktig' och 'viktig'. Jag ville, att informanterna skulle ta ställning, därför fanns det inte möjligheten att svara 'neutral'. I tillägg kunde svararen själv nämna en punkt och ha åsikter om detta. Denna möjlighet använde 1/4 av svarare. I fråga 8 var det igen frågat om deras hållning till byns historia. Liksom i fråga 6 kunde de värdera sin hållning med varianterna 'viktig', 'snarare viktig', 'oviktig' och 'viktig'. Egentligen fanns samma fråga redan i fråga 6. Den omvända ordningen av varianterna i frågan 8 respektive frågan 6 var

tänkt till att stödja frågan 8 verka som kontrollfråga, vilkens innehåll gällde uppsatsens huvudtema.

I följande fråga (fråga 9) måste informanterna förklara vem som byggde deras hus i Apelka och i den nästa frågan (fråga 10) måste de upplysa vilka planer de hade de med sin tomt i framtiden. Fråga 11 undersökte om det fanns en båt eller liknande i hushållet. De nästa två frågorna (fråga 12 och fråga 13) var berättande. I frågan 12 måste informanterna förklara vad de visst om sin mark innan de blev dess ägare och i frågan 13 hade de möjlighet att berätta allt vad de vet om Apelkas ursprung.

Den näst sista frågan (fråga 14) i denna del var ställt för att få veta hur informanterna uppfattar Apelkas storlek nu och i det förflutna. Det fanns 4 tidsperioder från 16-talet tills nuförtiden och informanterna måste gissa hur många hushåll det kunde ha funnits under de fyra perioderna i Apelka. Den sista frågan (fråga 15) i Apelka-delen ville ha svar på om informanterna har tänkt på att flytta stadigt till Apelka eller inte.

5.3 Frågor om estlandssvenskarna

Den tredje delen med 8 frågor utforskade informanternas kunskaper om estlandssvenskarna, informationens ursprung och svarares allmänna intresse för dem.

Den första frågan (fråga 16) avgjorde om svararen har alls hört något om estlandssvenskarna och i den andra frågan (fråga 17) behövde informanterna berätta vad det är, som de vet. Den tredje frågan (fråga 18) ville få tag på varifrån informationen om estlandssvenskarna kommer.

De nästa två frågorna (fråga 19 och fråga 20) var igen tänkta som kontrollfrågor till varandra och frågade därmed samma sak. I den första frågan (fråga 19) behövde man nämna de ursprungliga estlandssvenska områden som man visste om och i den nästa frågan (fråga 20) fanns det 12 olika områden: bland de måste man välja ut dessa, som var estlandssvenska områden. Egentligen var alla varianter rätta.

Den efterkommande fråga (fråga 21) förde samman två huvuddelar i enkäten, föregående delen 'Apelka' och den andra delen om estlandssvenskarna. Informanterna måste upplysa om de visste att Apelka var ursprungligen en estlandssvensk by eller inte. I frågan 22 måste de värdera sina känslor

angående angående detta faktum. Varianterna var 'positiv', 'snarare positiv', 'snarare negativ' och 'negativ'.

Den sista frågan (frågan 23) i den delen undersökte, om detta faktum, att Apelka var ursprungligen en estlandssvensk by, väcker något intresse hos informanten eller inte. Om det väckte intresset, så kunde man specificera också vilket slags.

5.4 Andra personliga uppgifter

Den sista delen bestått av 6 frågor och dettas syfte var att skapa en personlig överblick av informanterna.

Den första frågan (fråga 24) upplyste informanternas kön, den andra (fråga 25) svararens ålder, den tredje (fråga 26) nationaliteten. De nästa två frågorna (fråga 27 och fråga 28) handlade om informanternas civilstånd och barn. Den sista frågan i den delen och hela enkäten (fråga 29) frågade om någon annan fyller in enkäten i samma hushåll. Denna fråga behövde jag för att skilja på hur många enkäter man svarade på i ett och samma hushåll. Förutom andra svararnas antal i samma hushåll anmärkte jag även andra särskiljande tecken på hushållet i den frågan.

6. Analysen

I den här delen kommer svar på frågorna i enkätens fyra huvuddelar ('Informanternas bakgrund', 'Apelka', 'Estlandssvenskar' och 'Andra personliga uppgifter') presenteras och analyseras. Ur delen 'Apelka' och 'Estlandssvenskar' kommer bara svar på de frågorna presenteras och analyseras, som jag använde för att bedöma hypoteserna och därmed svara uppsatsens huvudfråga. Analysen av de kvarblivande svaren, dvs. svar på frågorna som jag inte använde finns i bilaga 2. I den kvantitativa analysen av svaren på de frågorna, där jag tyckte att en klarare översikt av svar skulle lätta läsningen, har jag räknat även procent. Man måste dock hålla i minnet, att en informant svarade för 5,555..% (6%) av informanterna och ett hushåll 8% av det hela antalet summan 100% av hushåll.

6.1 Informanternas bakgrund

För att presentera informanternas bakgrund kommer jag att använda enbart kvantitativ analys.

Fråga 1: *Utbildning*

Huvuddelen del av alla informanterna (12 av 18, 67%) hade högre utbildning på universitetsnivån. Av de ytterliga 6 personer hade jämnt hälften (3 av 18, 17%) yrkesutbildning och andra halvan (3 av 18, 17%) sekundär utbildning på gymnasienivån. Ingen av informanterna hade varken enbart grundskola eller annat variant av utbildning (fråga 1).

Fråga 2: *Nutida boställe*

Det fanns bara en informant som bodde stadigt i Apelka. Alla andra (16 av 18, 89%) förutom en person bodde i övriga Harjen, mest Tallinn (11 av 18, 61%), men också i någon annan stad i Harjen (3 av 18, 17%) och på landet (2 av 18, 11%). Det fanns ingen som bodde utanför Estland eller Harjen. Den enda personen som bodde utanför Harjen hade sin bostad i en annan stad i Estland. Därmed fanns det ingen som bodde utanför Apelka i den övriga kommun Padis, där Apelka ligger. Det var också ingen som bodde i Wiek, som ligger mycket nära till Apelka eller utomlands. Med den frågan var det också möjligt att dra allmänna slutsatser på axeln stad-tätort-landsbygden. Här kom det ut att de flesta av informanterna bodde i stad (15 av 18, 83%) och ett mindre antal på landet (3 av 18, 17%). Som redan sagt bodde en av de sistnämnda i Apelka. Det fanns ingen som bodde i någon tätort (fråga 2). Jag måste tillägga att det fanns två informanter som märkte båda två

varianterna i den frågan. Båda två märkte en variant till utöver staden, den första märkte Apelka och den andra på landet. Jag använde i analysen dock bara varianten 'stad' från deras svar, eftersom det återspeglar bättre deras verkliga boställe och inte det emotionella.

Fråga 3: *Är du mer som en stads eller landsbo?*

På den sista frågan svarade nästan hälften (8 av 18, 44%) att de förknippar sig mer till landsbygden och exakt halvan (9 av 18, 50%) att de känner sig mest som stadsbor. Såsom i den föregående frågan fanns det också här en informant som märkte båda varianter. Det var faktiskt inte tillåtet, men för honom gick det annars inte.. Jag ville inte själv föredra en variant över den andra, det borde ändå inte förändra resultatet.

6.2 Frågor om Apelka

För att analysera svaren i delen 'Apelka' nedanför kommer jag använda både kvalitativ och kvantitativ analys. Det som gäller de två sista frågorna är, att jag inte betraktar individuella informanter separat utan sammanfattar svaren också enligt hushåll.

Fråga 6: *Hur viktig är för dig i Apelka-sammanhanget:*

I den frågan skulle informanterna värdera hur viktiga eller oviktiga olika begrepp i Apelka-sammanhanget var för dem. För att bedöma hypoteserna använde jag bara det följande nyckelordet från den frågan.

Byns historia

Åsikter om byns historia delar sig nästan jämnt. De som tycker att det är snarare oviktig eller rent oviktig är exakt hälften (4 av 18, 22%) och halvan (4 av 18, 22%). Å andra sidan finns det ganska många (7 av 18, 39%), som tycker att den är snarare viktig och bara några (3 av 18, 17%) som tycker att byns historia är mycket viktig. Sammanfattad finns det bara lite mer av dem som håller det för en viktig sak (10 av 18, 56%) och lite mindre av dem (8 av 18, 44%) som tycker det motsatta.

Fråga 8: *Är byns historia och ursprung viktiga för dig?*

Som sagt i översikten av frågorna i delen 'Apelka' var fråga 8 kontrollfrågan för den likande underfrågan i fråga 6.

I svaren på fråga 6 kom det fram att 3 personer (3 av 18, 17%) tyckte att byns historia var mycket viktig, 7 (7 av 18, 39%) tyckte att det är snarare viktig, 4 (4 av 18, 22%) säger 'snarare oviktig' och samma antal (4 av 18, 22%) har åsikten att det är oviktig. I svaren på fråga 8 kom det fram respektive 3 svar för 'mycket viktig' (3 av 18, 17%), 10 för 'snarare viktig' (10 av 18, 56%), 3 för 'snarare oviktig' (3 av 18, 17%) och 2 för 'oviktig' (2 av 18, 11%).

Man ser att svaren på fråga 6 och 8 sammanfaller helt bara för 'mycket viktig' (3 av 18, 17%). I frågan om 'oviktig' ser man en positiv tendens (4 av 18, 22%) i frågan 6 i jämförelse med (2 av 18, 11%) kontrollfråga 8. Samma gäller även med 'snarare oviktig' (4 av 18, 22%) i frågan 6 respektive (3 av 18, 17%) i kontrollfråga 8. Denna tendens kommer mest tydligt fram i varianten 'snarare viktig', som har 7 av 18, 39% i frågan 6 och 10 av 18, 56% i kontrollfrågan 8.

Om man jämför åsikterna på både sidan tillsammans, ser man, att i frågan 6 finns det på den positiva sidan 'viktig' 10 av 18, 56% respektive 13 av 18, 72% i kontrollfrågan 8 och på den motsatta sidan 8 av 18, 44% i frågan 6 och 5 av 18, 28% i kontrollfrågan 8.

Som slutsats kan man säga, att människor i den nutida byn har attityden att byns historia är snarare viktig, men det är bestämt inte den mest betydande faktorn för dem.

Fråga 12: *Vad vet du om din marks historia före dig?*

Denna var den första av två långa berättande frågor om informanternas tomtars och byns historia. I svaren på frågan 12 skulle de berätta allt som de vet om sin mark före sig själv. Svaren kommer att presenteras med hjälp av såväl kvantitativ som kvalitativ analys och från både enskilda informanternas och hushållets perspektiv. På grund av att det handlade om berättande svar med ganska varierande innehåll var det inte alls lätt att göra någon kvantitativ analys i den här frågan. Ändå försökte jag för översiktens skull att gruppera svaren på något sätt och det blev det följande resultatet.

De flesta av informanterna (12 av 18, 67%) respektive hushåll (8 av 12, 67%) vet till vilken gård deras land tillhörde. Det är en intressant tillfällighet att procenten faller exakt ihop, eftersom inte i alla hushåll hade de olika informanterna samma kunskaper. Det fanns bara två informanter, som var också de enda svarare i sina hushåll, som visste ingenting om deras lands föregående tillvaro (2 av 18, 11%) respektive hushåll (2 av 12, 17%). Dessutom fanns det bara en person, som ytterligare var en av två representanterna från ett hushåll som visste att förra ägare från Sverige fått marken tillbaka och sedan sålt den. Jag räknade detta svar även för hela hushållet. De återstående få informanterna från olika hushåll (3 av 18, 17%) och en av dem som representerade ett hushåll nämnde bara sitt lands användningsområde.

De flesta av 12 informanterna respektive 8 hushåll som visste att deras land tillhörde en gård verkade veta mycket om detta. Ganska många av de berättade mycket av det som de visste, några sade bara ett fåtal nyckelord, men det kändes att de egentligen visste mycket mer. Exakta siffror kan man här dock inte ge och egentligen behövdes det inte heller.

Det är mer intresseväckande att presentera delar av det som de berättade. Många av informanterna nämnde namnet på den före detta gården, alltihop nämndes 4 olika gårdsnamn. En av de nämndes i tre olika hushåll och en nämndes i två. I tillägg till detta berättade en informant hur en av byns svenska bönder fick sitt efternamn. Mannen hette Bengt i förnamn och hans hus var byggt så att under detta flöt en liten ström, följaktligen blev hans efternamn Bengtström. De som inte hade sin mark i den ursprungliga gårdscentret kunde berätta att marken var innan dess använt som betesmark eller åker. Ett par svarare nämnde estlandssvenskar eller bara svenskar. Mest berättade de om personerna som hade sitt hushåll i det ursprungliga gårdets centrum.

Som det var redan sagt i analysen av frågan 9, kan man med den här frågan även undersöka hur många av informanternas nutida hushåll befinner sig i det ursprungliga gårdscentret. De fyra hushållen som inte märkte den före detta gården i deras svar ligger alla utanför det ursprungliga gårdscentra. Av de återstående 8 ligger bara ett mindre antal (3 av 8, 38%) nutida hushåll i de ursprungliga gårdscentra. Det betyder samtidigt att från alla hushåll som deltog i undersökningen är bara en fjärdedel sådana som ligger där som det under byns estlandssvenska tid fanns byggnader (3 av 12, 25%). Men samtidigt visar det att över hälften av de hushåll (9) och personerna (15) som inte befinner sig i det ursprungliga gårdscentret har dock kunskaper om dem (5 av 9, 56%) respektive tre fjärdedelar av personerna (9 av 15, 60%).

Fråga 13: *Vad vet du om Apelkas ursprung?*

Medan i frågan 6 måste informanterna värdera till vilken grad byns historia är väsentlig för dem, så kunde de med berättande svar på frågan 13 visa sina kunskaper. I likhet med den föregående frågan kommer även här resultaten presenteras ur både kvalitativt och kvantitativt perspektiv. I skillnad till analysen av de sista 4 frågorna kommer jag här inte att använda hushållsperspektivet. Några av informanterna bor nog tillsammans och kan dela information mellan varandra, men jag tror ändå att varje individ är unik och behöver att analyseras separat.

Fastän en tredjedel av informanterna (6 av 18, 33%) sade först att de vet ingenting eller inte mycket, kunde dock varje person få fram något. Intressant nog fanns det lika mängd informanter (6 av 18, 33%) som sade att de vet och berättade mycket. Den återstående tredjedelen kunde alltså också berätta om byns historia men inte så grundläggande, samtidigt hävdade de inte heller att veta mer.

Jag tror att det är också väsentligt att räkna upp hur många av informanterna nämnde estlandssvenskarna i sina svar. Den siffran kan man senare också jämföra med svar på fråga 21 i den nästa delen, så fungerar den här frågan även som en kontrollfråga på frågan 21. Estlandssvenskar eller svenskar blev nämnda av nästan av hälften av informanterna (8 av 18, 44%). Eftersom några av informanterna nämnde svenskar eller estlandssvenskar redan i frågan 12 och inte i 13, är det intressant att titta på vilka blir resultat om jag räknar informanterna som nämnde dem varken i fråga 12 eller 13 - då kommer det till ett par svarare (10 av 18, 56%). Det andra nyckelordet som var mest nämt av informanterna var att de känner till eller vet något om de människorna som var i byn redan innan de själv anlände (6 av 18, 33%).

Det fanns ytterligare många punkter som svarare nämnde, men man måste hålla i minnet, att en svarare kunde nämna flera saker, särskilt om den berättade mycket. Med detta i minnet presenterar jag bara vilka aspekter som nämnda och hur många gånger. 4 gånger nämndes att den ursprungliga gården var stor. 3 gånger nämndes flera teman, som var: 'under andra världskriget blev byn tomt', 'Apelka är en gammal by', 'där fanns en svensk folkskola' och 'under sovjettiden byggde man här pionjärlägre för barn'. Bara 2 gånger sade informanterna något om det sovjetiska stängda gränsområdet, de lokala källorna och detta att efter Estland återfått sin självständighet och de gamla gårdarna blev återgivna till förra ägare, sålde man dem. Två olika informanter nämnde en gång både att byn var ursprungligen fiskarby och att byns mark är låga och skrala.

6.3 Frågor om estlandssvenskarna

För att analysera svar på denna del kommer jag också att använda både kvalitativ och kvantitativ analysmetod. Frågorna handlade huvudsakligen om personliga kunskaper och därför avskilde jag inte lika mycket enligt hushåll som i den föregående delen.

Fråga 16: *Har du hört om estlandssvenskarna?*

På den första frågan i denna del, som undersökte om informanten hade alls hört något om estlandssvenskarna svarade alla med det positiva svaret (18 av 18, 100%) (fråga 16). Det fanns alltså ingen som hade inte hört om estlandssvenskarna eller var inte säker om han eller hon hade eller inte gjort detta. Bara en informant tillade kommentaren att han eller hon visste bara lite om dem.

Fråga 17: *Vad vet du om estlandssvenskar?*

Den följande frågan, var den sista enbart berättande frågan, där informanterna skulle redogöra för vad det var som de hade hört om estlandssvenskarna. Det som informanterna hade att säga sammanföll i stort sett inte i detaljer, men man kan klassificera deras kunskap efter olika ämne.

Den största gruppen bildades av olika benämningar på de ursprungligen estlandssvenska områden. Totalt blev de nämnda 17 gånger. Bland det nämndes det fyra gånger att estlandssvenskarna bodde även i Apelka, tre gånger nämndes Nuckö, två gånger Hapsal och två gånger Estlands västkust. Dagö (Hiiumaa) blev nämnd i tre olika sammanhang.

Det sista temat vill jag kalla för estlandssvenskarnas historia. Nyckelord som tillhör till denna grupp nämndes 7 gånger, bara en av dem 2 gånger, vilket var att estlandssvenskarna kom till Estland från Sverige. Förutom deporteringen till Ryssland nämndes också en gång att estlandssvenskarna var fria och var inte livegna som ester samt att under Estlands första självständighetstid blandades de med esterna och att under kriget rymde de till Sverige.

Nästa grupp består av 6 benämningar angående estlandssvenskarnas nyare aktivitet. Informanterna sade att estlandssvenskarna fanns inte mera i Estland, att de vill återkomma, att de som kommer letar efter sina familjerötter, håller sammankomster och hjälper till att bygga upp sina gamla områden.

En liten grupp nämnde estlandssvenskarnas tillvaro i Apelka. Två nämnde att det fanns estlandssvensk folkskola i Apelka och en av de nämnde att där undervisades på svenska. Utöver det nämndes det tre gånger att en av byns förra invånare, Elsa Arjak, var också estlandssvensk och en gång nämndes det att estlandssvenskarna i byn talade Vippal-målet. I en annan liten grupp av svar om kultur och traditioner blev det två gånger nämnd att estlandssvenskarna hade sina egna traditioner, en gång blev det nämnd att de hade sina egna språk och egen kultur och en gång att man vet om deras traditioner.

Den sista gruppen består av allmänna svar och där fanns det nämnd två gånger att det fanns många estlandssvenskarna och en gång att de var goda fiskare, att de sysslade med fiskeri, att de varit i gott ekonomiskt tillstånd och till sist att de var trevliga människor.

Fråga 18: *Var har du hört om estlandssvenskar?*

Med frågan 18 ville jag undersöka varifrån svarares kunskaper om estlandssvenskarna härstammar.

Den vanligaste källan var 'andra människor', det nämnde över tre fjärdedelar av informanterna (14 av 18, 78%). Jag lämnade svarare också möjlighet att specificera vilka de andra människorna var. 12 informanterna av de 14 sade att de hade hört om estlandssvenskarna av grannar eller andra människor i Apelka. En informant märkte att hade pratat med invånare på Ormsö och en ville inte specificera. Den näst största källan var andra familjemedlemmar, det nämnde nästan hälften av informanterna (8 av 18, 44%).

Det fanns också nästan samma antal (7 av 18, 39%) av de, som sade att de hade hört något i media. Ingen valde skolutbildningen som källa och det fanns totalt 5 personer som nämnde andra källor. Bland de andra källorna nämnde tre informanter böcker, och en specificerade att det var boken 'Estlands svenskar'. Två gånger nämndes Aibolandsmuseet som källa och en gång resor till Ormsö.

Fråga 19: *Vet du om några estlandssvenska områden?*

De två nästa frågorna var samtidigt kontrollfrågorna till varandra. Jag ville undersöka hur många estlandssvenska områden informanterna visste om, vilka som var de mest kända och vilka som var inte så kända. I den första frågan måste informanterna fritt nämna dessa estlandssvenska områden, som de visste om.

Det mest (9 av 18, 50%) nämnda område var Nuckö, om man tillägger de som använde sådana geografiska benämningar som 'från Rågervik (Paldiski) till Birkas (Pürksi)' eller 'från Vippal genom Növa till Birkas' så blir det lite mer (11 av 18, 61%). Jag utelämnar här sådana svar som 'västkusten', 'Wiek, och 'västra-Estland'. Det fanns också flera informanter (7 av 18, 39%) som svarade Ormsö och lika många av dessa (6 av 18, 33%) som nämnde Vippal eller Dagö. Fem gånger nämndes Rågöarna och tre gånger Runö (Ruhnu).

Fråga 20: Vilka av dem var estlandssvenska områden?

I den nästa frågan fanns det en lista över områden, som alla hade varit estlandssvenska och informanterna måste välja vilka av de kunde ha varit estlandssvenska. I listan stod 11 namn: Dagö, Hapsal, Korkis (Kurkse), Nargö (Naissaar), Nuckö, Odensholm (Osmussaar), Ormsö, Rickul (Riguldi), Runö, Rågöarna och Vippal. Nedanför presentera jag hur många gånger informanterna valde ett eller annat estlandssvenska område.

Resultat kommer att presenteras i ordningen av hur många ja-svar området fick, den första siffran står för 'ja' svar och den andra siffran för 'nej' svar: 18 / 0 Nuckö; 18 / 0 Vippal; 5 / 3 Rågöarna; 14 / 4 Ormsö; 13 / 5 Odensholm; 12 / 6 Dagö; 12 / 7 Rickul; 11 / 7 Hapsal; 10 / 8 Korkis; 8 / 10 Nargö och 8 / 10 Runö.

Fråga 21: Vet du att Apelka var en ursprungligen estlandssvensk by?

Även om den nästa frågan var en av de viktigaste frågorna i enkäten, kom svaret på det hos många av informanterna fram egentligen redan från en eller flera föregående frågor.

Alla förutom två svarare (16 av 18, 89%) sade att de vet att Apelka var ursprungligen en estlandssvensk by. En av dem som svarade att de inte visste hade varit där bara mycket kort tid.

Fråga 22: Hur viktigt är detta faktum för dig?

Med den frågan ville jag undersöka hur informanterna håller sig till det faktumet, att Apelka hade varit en estlandssvensk by. Igen kunde de välja mellan 'viktigt', 'snarare viktigt', 'snarare oviktigt' och 'oviktigt'. Resultaten var ganska intressanta, i stort sett föll svaren sig i tre nästan lika stora grupper.

Majoriteten av svarare (6 av 18, 33%) valde varianten 'snarare oviktigt'. Därefter kommer med lika stora antal (5 av 18, 28%) 'snarare oviktigt' och 'oviktigt'. Det fanns bara två informanter som sade, att faktumet är viktigt för dem.

Om man lägger ihop de två positiva varianter respektive de två negativa, så kommer det fram att lite över hälften (10 av 18, 56%) sa att det är inte så viktigt för dem och de kvarblivande (8 av 18, 44%) tänker att det är snarare viktigt. Om man håller i minnet att det fanns 5 informanter som sa att faktumet är klart oviktigt för dem och bara två som sa att det är klart viktigt, så är den allmänna tendensen snarare negativt: faktumet är inte särskilt viktigt för informanterna.

6.4 Andra personliga uppgifter

För att presentera informanternas kön, ålder, nationalitet och familjerelationer kommer jag att använda enbart kvantitativ metod.

Fråga 24: *Kön*

Över hälften av svarare var män (11 av 18, 61%) och övriga kvinnor (7 av 18, 39%) (fråga 24).

Fråga 25: *Ålder*

Jag delade informanterna in i fyra olika åldersgrupper: under 40, 40-50, 51-64 och över 64. Det fanns bara en svarare som var under 40 (21 år), åtta som var mellan 40 och 50, fem som var mellan 51 och 64 och fyra som var över 64. Alla svarare i den sista gruppen var 80 eller äldre (fråga 25).

Fråga 26: *Nationalitet*

Alla informanterna var estniska (fråga 26).

Fråga 27: *Civilstånd*

16 av informanter var gifta och 2 var ogifta (fråga 27).

Fråga 28: *Barn*

Alla informanter förutom en hade också barn (fråga 28).

7. Konklusion

I början av uppsatsen ställde jag fyra hypoteser. De var följande:

- 1. De flesta människorna vet inte om byns estlandssvenska ursprung.*
- 2. Informanter har hört om estlandssvenskarna, men kopplar de med andra områden.*
- 3. Människor med högre utbildning eller/och personliga kontakter vet mer om estlandssvenskarna.*
- 4. Byns estlandssvenska ursprung spelar inte någon roll för informanterna.*

För att kontrollera de ovannämnda hypoteserna hade jag utarbetat frågorna, sammansatt de i enkätform och genomfört fältarbetet. I uppsatsens föregående delen presenterade och analyserade jag svaren i sammanhang av uppsatsens syfte. I den nuvarande delen kommer jag att klargöra med hjälp av resultat från analysen om hypoteserna stämde i verkligheten eller inte.

7.1 Bedömning av hypoteserna

Hypotes 1

Den första hypotesen

- 1. De flesta människorna vet inte om byns estlandssvenska ursprung.*

ställde jag fram på fyra olika grunder. Den största orsaken var att Apelka befinner sig i det estlandssvenska området Vippal, vilket inte är ett av de mest kända ursprungligen estlandssvenska områden idag (som Ormsö och Nuckö). Den andra grunden var att jag antog att de flesta av människorna i den nutida byn har för sig ett sommar- eller fritidsställe i lugn och ro nära vatten och har inte gjort någon undersökning av byns historia. Den tredje grunden var min personliga erfarenhet från barndomen i byn. För det första upptäckte jag byns estlandssvenska ursprung ganska sent och för det andra har jag inte sett att människorna i byn har mycket umgänge med varandra och för det tredje att de samtalsteman som fanns handlade mest om nutiden, vädret och hav. Den sista anledningen var att det fanns bara ett fåtal äldre människor kvar i byn, som hade bott där för en längre period och kunde minnas och berättas om de gamla tider.

För att kontrollera denna hypotes hade jag en direkt fråga i enkät och fem indirekta. Den direkta frågan var fråga 21

'Vet du att Apelka var en ursprungligen estlandssvensk by?'

Svarsmöjligheter var de enkla 'ja' eller 'nej'. Utgående från hypotesen förväntade jag negativa svar hos flertalet av informanterna. Det som kom fram i respektive avsnitt i analysen var faktiskt tvärtemot. Den klara majoriteten av svarare (16 av 18, 89%) sade att de vet att Apelka var en estlandssvensk by. I det verkliga fältarbetets gång fick jag tecken på ett sådant resultat redan i informanternas svar på några frågor i förra delen 'Apelka' och också i delen 'Estlandssvenskarna'.

Den mest närstående indirekta fråga till den direkta nr 21, var nr 20

Vilka av dem var estlandssvenska områden?

Informanterna måste välja vilka av områden i listan kunde ursprungligen ha varit estlandssvenska. Intressant nog valde alla området Vippal, inklusive de två som svarade att de inte visste att Apelka, som också hör till Vippal, var en estlandssvensk by.

Svar på de frågorna, alla berättande, 12 och 13 i delen 'Apelka'

Vad vet du om din marks historia före dig?

Vad vet du om Apelkas ursprung?

och 17 och 19 i delen 'Estlandssvenskar'

Vad vet du om estlandssvenskar?

Vet du om några estlandssvenska områden?

använder jag här för att visa hur ofta och hur många av informanterna själv nämnde byn i sammanhanget av estlandssvenskarna även om det inte blev direkt frågat och också för att kontrollera om de två informanterna som svarade 'nej' hade dock nämnt estlandssvenskarna tillsammans med Apelka tidigare. Jag vill också undersöka hur mycket av dem som svarade 'ja' nämnde estlandssvenskarna i byn i de föregående frågorna.

De två som svarade 'nej' på huvudfrågan 21 nämnde aldrig varken estlandssvenskarnas samband med byn i de tre första ovanstående frågorna eller Vippal som område i frågan 19. Av de 16 som svarade 'ja' på huvudfrågan 21, nämndes Vippal som område i frågan 19 av nästan en tredjedel

(5 av 16, 31%). Om jag tillägger de två som inte direkt nämnde Vippal, utan 'nordvästliga Estland' eller från 'Rågervik till Birkas' så blir antalet lite större (7 av 16, 44%). Exakt hälften av dem (8 av 16, 50%) som svarade 'ja' på huvudfrågan sade något om Apelkas samband med estlandssvenskarna i sina berättande svar på fråga 17. Tre av dem nämnde Elsa Arjak och två att det fanns estlandssvensk folkskola i Apelka. Över hälften av de informanterna som vet att byn hade varit estlandssvensk nämnde estlandssvenskarna redan i sina svar på frågorna 12 och 13. I frågan 12 om sin mark före sig själv sade 6 informanter något om estlandssvenskarna. De alla var från olika hushåll.

Angående detta hävdar jag att hälften av hushållen som varit med i undersökningen håller det i minnet att det fanns estlandssvenskarna i byn. I frågan 13 om byns historia nämnde dem alla 10.

Angående allt detta är min slutsats för hypotesen 1

1. De flesta människorna vet inte om byns estlandssvenska ursprung.

att den falsifieras. De flesta informanterna vet om Apelkas estlandssvenska ursprung och har åtminstone en allmän bild om detta, några vet även djupare om gårdens och byns historia. Man kan dock ana, att om det hade funnits mer yngre och i byn mindre etablerade informanter, så hade resultatet blivit lite mer neutralt, men snarare inte sådan, som hypotesen hävdar.

Hypotes 2

Den andra hypotesen

2. Informanter har hört om estlandssvenskarna, men kopplar de till andra områden.

ställde jag med tanken på första hypotesen och den redan nämnda vanliga kunskapen om Ormsö och Nuckö. Som det kom fram i det föregående avsnittet kände man i byn ändå gott till att Apelka och Vippal var tidigare estlandssvenska områden. Därmed är det redan klart att nästan hälften av den andra hypotesen är fel. Informanterna kopplar estlandssvenskarna till både Vippal och andra områden.

Samtidigt kan jag också säga att den första hälften av hypotesen stämde. För att kontrollera detta hade jag i enkät en direkt fråga 16

Har du hört om estlandssvenskar?

som svarades positivt av alla informanter. För att få veta på vilken nivå deras kunskaperna om estlandssvenskarna ligger, hade jag ännu tre frågor till. Den första av dem, fråga 17

Vad vet du om estlandssvenskar?

stödde direkt frågan 16. Nästan hälften av informanterna (8 av 18, 44%) berättade mycket och om på olika teman i sina svar på denna fråga. De andra lyfte fram någon enskild detalj eller något allmänt, som 'att de var goda fiskare'. I svar på frågorna 19 och 20 kom det fram att informanterna kunde nämna ganska många estlandssvenska områden, mest Nuckö, Ormsö och Vippal.

Därmed är min slutsats i frågan om den andra hypotesen

2. Informanter har hört om estlandssvenskarna, men kopplar de till andra områden.

att alla informanter hade hört om estlandssvenskarna och förutom Vippal kopplar de estlandssvenskarna också till andra områden mest Nuckö och Ormsö.

Hypotes 3

Den tredje hypotes

3. Människor med högre utbildning eller/och personliga kontakter vet mer om estlandssvenskarna.

ställde jag med tanken på att de som har högre utbildning har större möjlighet och intresse för att syssla med byns historia. Under 'personliga kontakter' tänkte jag mest på informanternas kontakter med byns urinvånare. Att definiera 'vet mer om estlandssvenskarna' är visst en svår uppgift.

Jag ska behandla först och främst de åtta som vid den föregående hypotesen bildade en grupp, alltså de som berättade mycket i sina svar på frågan 17

Vad vet du om estlandssvenskar?

och sedan ska jag titta även på de andras utbildning och personliga kontakter. Av de 8 som verkade att veta mycket om estlandssvenskarna var 6 med högre utbildning, en med gymnasieutbildning och en med yrkesutbildning. Samtidigt av de 9 som verkade inte veta så mycket om estlandssvenskarna

var också 6 med högre utbildning, 2 med yrkesutbildning och 2 med gymnasieutbildning. Angående detta är det klart att hypotesen inte stämde helt och hållet. Det finns en liten tendens att de med yrkesutbildning vet mera, men det är bara svag. Huvudorsaken måste gömma sig någon annanstans.

Därför kommer jag till hypotesens andra del. Om informanternas kunskaper av estlandssvenskarna beror inte särskild på deras utbildning, hur är det då med personliga kontakter? För att få svar på detta hade jag in enkäten fråga 18

Var har du hört om estlandssvenskar?

Om man nämnde 'andra människor', då kunde man också specificera av vilka. Igen kommer jag att använda de ovanstående två grupper. Alla förutom en av de 8 som berättade mycket, hade hört om estlandssvenskarna från andra människor och alla de 7 nämnde att dessa var deras grannar eller urinvånare i Apelka. En av de 7 tillade att han eller hon hade hört något också från familjemedlemmar och den ena som inte hade hört något från andra människor hade hört av familjemedlemmar. Av de 10, som inte berättade mycket hade 7 hört något av andra människor. 6 gånger handlade det om grannar eller andra människor i byn. Av tre informanterna som blev över var det 2 som hade hört om estlandssvenskarna bara från familjemedlemmar och en som hade gjort det endast från media.

Angående det ovanstående är min slutsats på den tredje hypotesen

3. Människor med högre utbildning eller/och personliga kontakter vet mer om estlandssvenskarna.

att den stämmer delvis. Utbildningen spelar inte så stor roll, men det finns en klar tendens att de människorna som har mer och nära personliga kontakter med grannar och andra i byn vet också mer om estlandssvenskarna i allmänhet.

Hypotes 4

Min sista hypotes var

4. Byns estlandssvenska ursprung spelar inte någon roll för informanterna.

Anledning till det var igen det, att det inte pratades om byns estlandssvenska ursprung i byn, att de sista ättlingar till estlandssvenskarna är på väg att dö ut och man kommer att glömma det estlandssvenska bakgrundet helt, samt att Vippal är inte så känt som estlandssvenskt område.

Hypotesen ville jag kontrollera med den direkta huvudfrågan 22

Hur viktig är detta faktum för dig?

också hade jag två indirekta frågor till, en nyckelord från fråga 6

Hur viktig är för dig i Apelka-sammanhanget: Byns historia

och den hela frågan 8

Är byns historia och ursprung viktiga för dig?

som frågade egentligen samma sak. I analysen om fråga 22 kom fram till slutsatsen att byns estlandssvenska historia är snarare oviktig för informanterna. Det fanns över hälften informanterna, som sade att det inte var så viktig för dem (10 av 18, 56%), samtidigt var det 5 personer som sade klart att för dem är det oviktigt och bara 2 som sa direkt att det är viktigt för dem.

I jämförelse av resultat på nyckelord 'Byns historia' i fråga 6 och resultaten på fråga 8 kom jag till slutsatsen att svarare hade intresse för byns historia, men det är inte den mest betydande faktorn.

Enligt ovanstående är min konklusion på hypotesen 4

4. Byns estlandssvenska ursprung spelar inte någon roll för informanterna.

att det stämmer i stort sett, men inte helt och hållet. Lite över hälften av informanterna svarade direkt att det är mer oviktigt för dem och de andra svaren på frågorna om byns historia visade nästan detsamma. Samtidigt finns det dock ganska många av dem, som tycker att det är snarare viktig för dem, men detta intresse är mer passivt.

7.2. Sammanfattning och diskussion

Syftet med min uppsats var att undersöka en ursprungligen estlandssvensk by Apelka i området Vippal. Numera finns det där helt nya människor och bara en liten minoritet av de gamla eller deras ättlingar kvar. Jag hade ett personligt intresse bakom undersökningen, eftersom jag själv tillhör de nya människorna i byn. Mitt syfte var att få veta, till vilken grad minnet av den tidigare estlandssvenskheten lever vidare i byn. I uppsatsen kommer det fram om, vad och hur mycket informanterna visste om byns historia och vilka hållningar de hade till det. I bilaga 1 finns enkäten

som jag använde i fältarbetet och i bilaga 2 är tillgängliga svar på de frågorna som jag till sist inte tog med i uppsatsens huvuddel. Om man läser de, kan man dock få en bredare överblick över informanterna i nutida Apelka.

För att svara på uppsatsens huvudfråga

I vilken utsträckning finns det kvar minnet av estlandssvenskarna i nutida byn Apelka?

använde jag flera metoder. Arbetsprocessen var följande: först ställde jag hypoteserna, sedan formulerade jag frågorna, ställde de ihop på enkät, genomförde fältarbete med enkätundersökningen i Apelka, Tallinn och Saue, analyserade och presenterade svar med hjälp av kvantifiering och kvalitativ metod och till sist bedömde hypotesernas riktighet. De frågorna och sammanfattningen av svar som jag inte använde för att bedöma hypoteserna finns tillgängliga i bilaga 2. Man kan läsa dem för att få en bredare bakgrund om informanterna och Apelkas nutid, samt för att använda i vidare forskning.

Det som kom fram var, att jag först hade haft en för negativ inställning. Majoriteten av byns nutida invånare vet att byn en gång hade varit estlandssvensk och de vet också om estlandssvenskarna och kan räkna upp några av deras ursprungliga områden. Det kom också fram, att de flesta vet om estlandssvenskarna eftersom de hade hört om dem i Apelka från de människorna som själv var eller hade haft kontakter med estlandssvenskarna. Informanternas allmänna hållning till faktumet att Apelka hade varit estlandssvensk är dock att det hör till det förflutna, medan nu är det nya tider i byn. På grund av detta är mitt svar på huvudfrågan att, minnet av estlandssvenskarna finns ännu idag kvar i Apelka, men det är bara ett minne och inte något levande. De människorna som bor i de ursprungliga gårdscentra, har familjerötter, mer personliga kontakter eller/och en djupare intresse för historia, tenderar att veta mer och är eventuellt de, som bär minnet av svenskheten vidare med sig.

Svar på de frågorna som jag hade med i huvuddelen, samt de som finns i bilaga 2 kan man också använda för vidare forskning omkring Apelka. Under fältarbetets gång kom det fram att en man som har sina familjerötter i byn har gjort en grundlig undersökning om sin familj och därmed också byns historia, som är opublicerat. Detta material kunde vara mycket intressant att läsa igenom, utvidga, kontrollera och även ge ut i samband av vidare forskning om de nya invånarna i Apelka.

8. Källor

Tryckta källor

Aman, V. En bok om Estlands svenskar. Stockholm: Kulturföreningen Svenska Odlingens Vänner, 1992.

Eesti Statistikaamet. RL003: Rahvastik elukoha (asula), soo ja vanuse järgi. 2012.

Ejvegård, R. Vetenskaplig metod. Lund: Studentlitteratur, 1993.

Ekrem, C. Vad vill vi veta? Att utforma en frågelista. - Frågelistan som källa och metod. Lund: Studentlitteratur, 2005, 31-49.

Russwurm, C. Eibofolke oder die Schweden an den Küsten Estlands und auf Runö. Erster Theil. Reval: 1855.

Skjelbred, B. Pizza i Norge. Frågelistan som kunskapskälla - Frågelistan som källa och metod. Lund: Studentlitteratur, 2005, 69-86.

Otryckta källor

Sutt, S. Enkät efterfrågan bland de numera människor i Apelka. 13 och 14 April 2013.
Enkäterna finns hos författaren.

Kartor i estniska arkiv

EAA.1.2.C-IV-117 leht 1, [Wichterpahlen Hoff dito Engla Kyla], 17. saj II pool,
175x144/4A0, 16.07.2004

EAA.3724.4.343 leht 1, Special-Charte der Ländereien des privaten Gutes Wichtigal belegen im
Harrischen Kreise und St. Kreutzschen Kirchspiele, 1853
310x238/4A0, 09.11.2004

9. Bilagor

9.1 Bilaga 1: Enkät med frågorna

Bakgrund

1) Utbildning

- ☐ universitetsnivå
- ☐ yrkesutbildning
- ☐ sekundärskola (gymnasienivå)
- ☐ grundskola
- ☐ annat: .....

2) Nutida boställe

- ☐ i staden
- ☐ i tätort
- ☐ på landet
- ☐ Apelka
- ☐ övriga kommun Padis
- ☐ övriga Harjen
- ☐ Wiek
- ☐ Tallinn
- ☐ övriga Estland
- ☐ utomlands
- var? .....

3) Är du mer som en stads eller landsbo?

- ☐ stad
- ☐ land

Apelka

4) Samband med Apelka

- ☐ sommarhus
- ☐ nutida boställe
- ☐ familjerötter
- ☐ annat: .....

5) Varför just Apelka?

.....

.....

6) Hur viktig är för dig i Apelka-sammanhanget:

	oviktig	snarare oviktig	snarare viktig	mycket viktig
Fiskeri	☐	☐	☐	☐
Sjöns närhet	☐	☐	☐	☐
Bysamhälle	☐	☐	☐	☐
Skogsbruk	☐	☐	☐	☐
Närheten till Tallinn	☐	☐	☐	☐
Byns historia	☐	☐	☐	☐
Lugn och ro	☐	☐	☐	☐
Grannar	☐	☐	☐	☐
Odling av grönsaker	☐	☐	☐	☐
.....	☐	☐	☐	☐

7) Hur många år är du förknippad med Apelka?

- ☐ 1-2   ☐ 3-5   ☐ 6-10   ☐ 11-20   ☐ 21-40   ☐ över 40 år

8) Är byns historia och ursprung viktiga för dig?

- ☐ viktiga   ☐ snarare viktiga   ☐ snarare oviktiga   ☐ oviktiga

9) Vem byggde ditt Apelka hus?

- ☐ själv
☐ beställde byggare
☐ förra ägare byggde huset
☐ jag vet inte
☐ annat: .....

10) Vilka planer har du med din mark i framtiden?

- ☐ sälja
☐ hålla i släkten
☐ inte säker
☐ hyra ut
☐ annat: .....

11) Finns det en båt eller liknande i ditt hushåll i Apelka?

- ☐ nej   ☐ ja: ☐ båt   ☐ annat: .....   ☐ bruk: .....

12) Vad vet du om din marks historia före dig? (Till vilken gård hörde det, var det skogsmark, ängen etc)

.....

.....

.....

.....

13) Vad vet du om Apelkas ursprung?

.....

.....

.....

.....

14) Vad tror du, hur mycket gård fanns det på Apelka

A) Under 1600-talet? .....

B) I början av sista århundradet? .....

C) I slutet av sovjettiden? .....

D) Idag, år 2013? .....

15) Har du tänkt på att flytta till Alliklepa?

- ☐ ja
- ☐ nej

Estlandssvenskar

16) Har du hört om estlandssvenskar?

- ☐ ja
- ☐ nej
- ☐ inte säker

17) Vad vet du om estlandssvenskar?

.....

.....

.....

18) Var har du hört om estlandssvenskar?

- ☐ i skolutbildningen
- ☐ media
- ☐ från andra människor
  - ☐ vem? .....
- ☐ familjemedlemmar
- ☐ annat: .....

19) Vet du om några estlandssvenska områden?

.....

.....

.....

20) Vilka av dem var estlandssvenska områden?

- ☐ Dagö
- ☐ Hapsal
- ☐ Korkis
- ☐ Nargö
- ☐ Nuckö
- ☐ Odensholm
- ☐ Ormsö
- ☐ Rickul
- ☐ Runö
- ☐ Rågöarna
- ☐ Vippal

21) Vet du att Apelka var en ursprungligen estlandssvensk by?

- ☐ ja
- ☐ nej

22) Hur viktigt är detta faktum för dig?

viktigt	snarare viktigt	snarare oviktigt	oviktigt
☐	☐	☐	☐

23) *Väcker detta faktum någon intresse för estlandssvenskar hus dig?*

☐ ja

- ☐ för byns historia
- ☐ för estlandssvenskar
- ☐ för att lära sig svenska
- ☐ annat:

.....

☐ nej

varför?:

.....

Andra personliga uppgifter

24) *Kön*

- ☐ man
- ☐ kvinna

25) *Ålder*

.....

26) *Nationalitetet*

.....

27) *Civilstånd*

.....

28) *Barn*

- ☐ ja
- ☐ nej

29) *Hur många enkät fyller man in i detta hushåll?*

.....

Hushåll nummer:

.....

9.2 Bilaga 2: Svar på övriga frågor

Svar på de 9 frågorna, som jag inte använde i uppsatsens huvuddel finns tillgängliga i den här bilagan. Av frågan 6 använde jag i huvuddelen bara ett nyckelord, värderingar på de övriga nyckelorden finns också här. Svaren innehåller mer detaljer om informanternas tankar och verksamhet i Apelka samt kan man använda dem för vidare forskning kring ämnet.

Fråga 4: *Samband med Apelka*

Majoriteten av informanterna (15 av 18, 83%) hade deras sommarhus på Apelka, således var det deras primära förbindelse med byn. Endast en informant bodde permanent i Apelka. Det fanns två svarare (2 av 18, 11%) som hade sina familjerötter i Apelka, men varken av dem bodde permanent där. De var av samma släkt, men hade olika hushåll i Apelka och bara en av dem använde detta som sommarhus. Av de 12 olika hushållen från vilka informanterna var, är dominerande del (10 av 12, 83%) sommarhus, en (1 av 12, 8%) ständigt bosatta och en (1 av 12, 8%) var märkt bara som kopplat till familjerötterna utan att vara permanent bosatta eller använt som sommarhus (fråga 4).

Det fanns ingen som sade att deras koppling till Apelka är något annat och därmed fanns det också inget hushåll som hade annat syfte än de ovannämnda. Man måste här tillägga att i några hushåll var huset även passande för att leva i utanför sommartiden.

Fråga 5: *Varför just Apelka?*

Frågan var tänkt mest för dem, som inte hade sina familjerötter i Apelka. Syftet med frågan var att undersöka på grund av vilka egenskaper och anledningar hos Apelka beslutade informanterna stanna dit.

I sina berättande svar nämnde informanter mest sjöns närhet (10 av 18, 56%), i hushållen var det liknande (8 av 12, 67%). De andra nyckelorden som nämndes var mest individuella, men några var ändå samma: skön badstrand (4 av 18, 22%); lämplig avstånd till Tallinn (3 av 18, 17%); lugn och ro (3 av 18, 17%); skön miljö (3 av 18, 17%). Det fanns två informanter (2 av 18, 11%) från olika hushåll, som nämndes avskildheten, en av dem lade till att idag finns det inte mera (fråga 5).

Två informanter, som var från samma hushåll, nämnde att deras barndom förflöt vid sidan av sjön och därför hade de valt ett liknande ställe. Bland de anledningarna, som nämndes endast en gång i olika hushåll var: fiskeri; det fanns redan en vän i byn; det fanns en sällsynt möjlighet att bygga fritidshus utanför de kooperativa sommarhusbyarna; stranden var inte ödelagt av kooperativa sommarhusbyar som i närheten av Tallinn; sommarhus av mannens familj. Också fanns det en lång och speciell historia, som kommer att inte närmare beskrivas här, men innebar sovjettidens byråkrati.

Fråga 6: *Hur viktig är för dig i Apelka-sammanhanget:*

I den frågan borde informanterna värdera hur viktiga eller oviktiga olika begrepp i Apelka är för dem.

Bysamhälle

Några tyckte 'mycket viktig' (3 av 18, 17%), majoriteten sade 'snarare viktig' (8 av 18, 44%), sedan kom 'oviktig' (4 av 18, 22%) och 'snarare oviktig' (3 av 18, 17%). Slutsatsen är därmed att klart över halvan av informanter (11 av 18, 61%) tycker positivt om bysamhälle, men det finns också ett betydande antal de (7 av 18, 39%), som tänker att det är inte så viktig.

Sjöns närhet

Alla förutom en (17 av 18, 94%) svarade att sjöns närhet är mycket viktig för dem. Den ena hade totalt motsatta åsikt.

Fiskeri

Näst hälften av informanter (8 av 18, 44%) svarade att fiskeri är mycket viktig för dem och det fanns ytterligare 5 (5 av 18, 28%) som trodde, att det är snarare viktig. Av fem personer som representerade den motsatta sidan svarade alla (4 av 18, 22%) förutom en, att fiskeri är oviktig för dem och en att det är snarare viktig. Därmed är det klar att fiskeri är mycket viktig även i nutida Apelka (13 av 18, 72%) mot (5 av 18, 28%).

Grannar

Om bysamhället var varken klart viktigt eller klart oviktigt för människorna i dagens byn, kommer det här fram att de närmaste grannarna är viktiga. Bara en svarade att de är helt oviktiga och ett par (2 av 18, 11%) att de är snarare oviktiga. Majoriteten (11 av 18, 61%) sade 'mycket viktiga' och

några (4 av 18, 22%) att grannarna är snarare viktiga. Därmed blir det ihop 15 av 18, 83% de som tänker att grannarna är betydande och bara ett litet antal de (3 av 18, 17%) som tänker det motsatta.

Skogsbruk

Klarare var informanternas åsikter om skogsbruk: de flesta (10 av 18, 56%) och ännu 4 (4 av 18, 22%) svarade respektive med 'oviktig' och 'snarare oviktig'. Hälften av informanterna på andra sidan svarade med 'snarare viktig' (2 av 18, 11%) och 'mycket viktig' (2 av 18, 11%). Därmed är skogsbruk idag i byn klart oviktig (14 av 18, 78%) i motsatt till 4 av 18, 22%. Det kommer också fram i hushållen: för de flesta är skogsbruk snarare oviktig (9 av 12, 75%) i jämförelse med 3 av 12, 25%.

Närheten till Tallinn

Endast fåtal av informanterna (4 av 18, 22%) svarade att närheten till Tallinn är oviktig för dem och en att den är snarare oviktig. På samma gång tänkte nästan hälften av informanterna på andra sidan att den är snarare viktig (6 av 18, 33%) och den andra halvan (7 av 18, 39%) att den är mycket viktig. När man räknar åsikterna på både sidor ihop kommer det fram att huvuddelen (13 av 18, 72%) uppskattar Tallinnas närhet och bara några (5 av 18, 28%) säger att den är inte så viktig.

Lugn och ro

Här var resultatet klarast. De flesta (16 av 18, 89%) sade att lugn och ro är mycket viktig och återstående (2 av 18, 11%) att den är snarare viktig. Det var ingen som svarade varken med 'snarare oviktig' eller 'oviktig'. Därmed tyckte alla informanterna (18 av 18, 100%) att lugn och ro som finns i Apelka är viktig för dem.

Odlingen av grönsaker

Här delades svaren nästan jämnt: 'oviktig' sade 6 av 18, 33%, 'mycket viktig' 5 av 18, 28% samt 'snarare viktig' 5 av 18, 28%. Det fanns bara två (2 av 18, 11%) som svarade med 'snarare oviktig'. Därmed fanns det lite mer åsikten att odlingen av grönsaker i Apelka är viktig (10 av 18, 56%), men den andra sidan (8 av 18, 44%) var också väl representerat.

Informanternas fria val

Här kunde informanterna själv lyfta fram något begrepp och värdera detta. Möjligheten blev använt av över hälften av svarare (10 av 18, 56%). Några negativa av de olika teman var det långa

avståndet till nästa livsmedelsaffär (6 km) och brist på offentliga transport (4 km). Under positiva aspekter blev den nya asfaltvägen, glesbygden och intressant område nämnt.

Sammanfattning av fråga 6

Nedanstående kommer några liknande resultat av värderingar jämföras. Informanternas åsikter var mest samma i följande synpunkter: det mest viktigaste är lugn och ro (18 av 18, 100%) och sjöns närhet (17 av 18, 94%), även de närmaste grannarna (15 av 18, 83%) och fiskeri (13 av 18, 72%) samt med Tallinnas närhet (13 av 18, 72%) är bland de viktigaste nyckelorden. Å andra sidan ser informanterna klart oviktigt skogsbruket (14 av 18, 78%).

Fråga 7: *Hur många år är du förknippad med Apelka?*

Med den frågan ville jag undersöka hur många år har svarare varit i byn. Det fanns 6 varianter med följande perioder; 1-2 år, 3-5 år, 6-10 år, 11-20 år, 21-40 år och över 40 år.

Den största gruppen (9 av 18, 50%) var 21-40 år och näst största (4 av 18, 22%) var 11-20 år. Det fanns bara två (2 av 18, 11%) som hade varit längre än 40 år och samma mängden (2 av 18, 11%) som sade '6-10 år'. Det var endast en svarare som hade varit i byn för 1-2 år.

Fråga 9: *Vem byggde ditt Apelka hus?*

Med nästa fråga ville jag undersöka hur många av informanterna flyttade till ett färdigt hus i byn, hur mycket av dem byggde själv huset och om de vet överallt sitt husets historia. Det måste visa om de nya ägare bor i byns gamla hus eller har det tillkommit en hel del nya. För att få exakta resultat måste man analysera svaren på den frågan i samband med svaren på fråga 7 och 12.

I svaren kommer fram att hushållens byggnader i Apelka har ganska olika bakgrund. Det fanns inget hushåll där ingen visste om husets ursprung. Det fanns dock en svarare som visste inte, men annan informant i detta hushåll visste. Variant 'förra ägare byggde huset' gällde bara för ett hushåll. Jag måste tillägga att detta hus var inte ett av de gamla utan byggdes på 1990-talet. Mer vanligare var att förra ägare hade byggt huset men de nya hade ändrat något (3 av 12, 25%). Två hushåll av dem var de gamla estlandssvenska gården, där man hade återställt några av de gamla anläggningar och en nyare.

Helt själv byggde huset 2 av 12, 17%, både själv och med hjälp av beställda byggare hade gjort 4 av 12, 33%. I två hushåll (2 av 12, 17%) var byggnader rest fullständigt av beställda byggare.

Om man drar svarena ihop och räknar, att två av de husen som var byggt av förra ägare var redan fritidshus kommer det fram att majoriteten av hushållens byggnader (10 av 12, 83%) är inte från den estlandssvenska tiden och bara 2 av 12, 17% har byggnader från byns estlandssvenska tid.

Den exakta siffran är i det verkliga sammanhanget förstås större, men volymprocent hävdar jag vara i närheten av det verkliga. Det finns fler de hushåll som befinner sig i de gamla estlandssvenskarnas gårdscentrer, som det kommer fram i frågan 12.

Fråga 10: *Vilka planer har du med din mark i framtiden?*

Den frågan var utformat för att undersöka vilka framtidsplaner har informanter med sin mark. Resultatet var att alla hushållen ville hålla sin mark i släkten.

Det fanns ingen informant, som ville sälja, hyra ut eller var inte säker om framtidsplaner. Ändå fanns det två som svarade annars än majoriteten. En av dem vet inte om framtidsplaner, den var även inte den direkta ägaren och annan som var ägare lade till att de vill hålla tomten så länge de orkar angående hälsan. Ändå var det någon annan i de hushållen som svarade klart med 'hålla i släkten' och det var deras åsikt som jag räknade för detta hushåll.

Fråga 11: *Finns det en båt eller liknande i ditt hushåll i Apelka?*

Också här är det mest passande att presentera svaren på hushållets axeln.

Resultatet blev att det finns en båt i ett mer än halvan (7 av 12, 58%) av hushållen. Det fanns inte en båt eller liknande i de andra (5 av 12, 42%) hushåll. Det är märkligt, att i 3 av de 5 hade det funnits en båt tidigare och blev använt med detsamma syfte som de andra, men de båtarna hade blivit för gamla. I ett av de återstående två hushållen var fiskeri inte alls viktig och det andra var detta som hade funnits i Apelka i 1-2 år, så är det möjligt att de enbart hade inte haft tid att skaffa båten. Bland de 7 båtar fanns det också en kanot. Det sades bara om två syftena för båtarna i hushåll: fiskeri (6 av 7, 86%) och fritidsfart (6 av 7, 86%). Oftast blev båten använt för båda mål, endast för fiskeri och endast för fritidsfart var den i två hushåll.

Fråga 14: Vad tror du, hur mycket gård fanns det på Apelka:

Huvudsyfte med den frågan var att undersöka om informanter föreställer sig Apelkas storlek under olika tidsperioder på liknande sätt eller med stor variation. Informanterna kunde fritt spekulera, men ändå försökte jag för översiktens skull gruppera deras gissningar. Några av informanterna nämnde inte exakta siffran utan en intervall, för att lindra redogörelsen använde jag av sådana svar den genomsnittliga siffran. Jag bestämde att dela svaren in i grupperna angående byns verkliga storlek under respektive tidsperioden. Till informanterna sade jag att de skulle tänka på byns centrum och närmaste omgivning när de gör sina gissningar.

1600-talet

På en karta från Nationalarkivet som daterar till andra halvan av 16-talet (EAA.1.2.C-IV-117) har man märkt 6 gårdar på området där Apelkas centrum ligger. Tre informanterna gissade i mellanrummet 1-6 och 6 i 7-12. I följande tre grupper (13-18, 19-24 och 25-30) fanns det i varje grupp två informanter. En informant sade 37-42 och två informanter kunde inte föreslå något gissning alls, de gjorde detta även för nästa tidsperiod.

I början av 1900-talet

På en karta från 1853 (EAA.3724.4.343) fanns det 7 gårdar på samma plats. Även här gissade tre svarare rätt i mellanrummet 1-7. Fem gissade i 8-14, sex i 15-21 och två i 36-42.

I slutet av sovjettiden

Enligt informanternas berättande fanns det i slutet av sovjettiden 13 hushåll i Apelka. I motsats till föregående perioder var några av dem bara sommar- eller fritidshus. Totalt gissade här rätt 11 informanter. Ungefär hälften av de gissade mycket nära till 13 och den andra halvan tänkte att byn varit mindre än 7 hushåll. 4 svarare tänkte att det fanns 14-26 och två 27-39 hushåll. En informant kunde inte gissa någon siffran alls.

Året 2013

Enligt uppgifter från kommun Padis fanns det idag över 36 hushåll i Apelkas centrum och närmaste kretsar. Nästan hälften av informanterna (8 av 18, 44%) i mellanrum 21-30, näst största grupp (6 av 18, 33%) sade 11-20, en sade 31-40 och två (2 av 18, 11%) över 40. Det fanns ingen som gissade att byn har under 11 hushåll.

Fråga 15: *Har du tänkt på att flytta till Apelka?*

Sista frågan i delen 'Apelka' undersökte om informanterna har tänkt att flytta permanent till Apelka. I kvantitativ perspektiv beskriver jag här hur mycket av de har gjort detta och i kvalitativ perspektiv vilka störande orsaker lyfte informanterna fram. I kvantitativ perspektiv kommer svaren presenteras både på hushåll och individuella axel. Jag måste tillägga att det fanns inget hushåll där svaren skiljde sig, men det är ändå intressant att undersöka hur många personer respektive hela hushåll kan byn perspektivt få till. I den här frågan lämnar jag vid sidan en informant och respektive hushåll, som bor redan i byn året-runt. Därmed blir det kvar 17 informanter och 11 hushåll.

Av de sade klart över hälften av informanterna (10 av 17, 59%) respektive hushåll (7 av 11, 64%) att de hade tänkt att flytta till Apelka. Den motsatta sidan representerar följaktligen under hälften av informanterna (7 av 17, 41%) respektive hushåll (4 av 11, 36%).

De viktigaste grunderna som informanterna lyfte fram var att det inte finns jobb i eller de kan inte på grund av deras nuvarande jobb bo i Apelka. Det svarades också att deras hus är inte tänkt för att överleva vinter (1 hushåll) och att deras tomtens syfte i Apelka är att vara för sommaren (1 hushåll).

Fråga 23: *Väcker detta faktum någon intresse för estlandssvenskar hus dig?*

Den sista frågan i delen 'Estlandssvenskar' undersökte om det att Alliklepa var en estlandssvensk by väcker något intresse hos informanterna och om det är så, ville jag veta vilket intresse det är.

Här svarade klart över hälften av personerna (13 av 18, 72%) att faktumet väcker vidare intresse. Ingen av de nämnde att de vill lära svenskan, men sex personer nämnde, att de vill veta mer om estlandssvenskarna, majoriteten sade 'veta mer om byns historia' (10 av 13). 3 informanter nämnde också annat intresse. Bland dessa fanns intresse för Aibolandsmuseet i Hapsal och för estlandssvenska traditioner. Av de fem som svarade 'nej', grundade bara två sina åsikter. En svarade att 'när man vet redan den generella informationen, så borde man inte veta mera' och annan sade, att har släktingar i Sverige.

10. Resumé på estniska

Käesoleva bakalaureusetöö teema on "Mälestus rannarootslusest Alliklepa (Apelka) külas". Töö on kirjutatud 2013. aasta kevadel Tartu Ülikooli Filosoofia teaduskonna Germaani, Romaani ja Slaavi filoloogia instituudi Skandinavistika osakonna skandinaavia keelte ja kultuuride eriala rootsi keele ja kirjanduse õppesuuna diplomitööna. Empiirilise töö uurimismeetodiks on autori poolt intervjuu vormis läbi viidud ankeetküsitluse vastuste analüüs kvantitatiivse ja kvalitatiivse meetodi abil.

Töö eesmärgiks oli saada vastus küsimusele "Millises ulatuses on tänases Alliklepa külas alles mälestus rannarootslastest?" Uurimisallikateks olid inimesed, kes on tänapäeval otseselt külaga seotud, omades seal maa- või suvekodu. Ankeedis oli 29 küsimust informaatoreite tausta ning nende nii Alliklepa kui ka rannarootslastega seonduvate teadmiste, tegevuste, arvamuste ning hinnangute kohta. Kokku oli 18 küsitletavat 12-st erinevast majapidamisest, kellest enamik olid rohkem kui 40 aastat vanad ja olid olnud Alliklepaga seotud enam kui 10 aastat. Kuna välitöö toimus aprillis, siis jäi arvestatav osa ainult suviti Alliklepal olijaid ja samuti nooremad inimesed uuringust välja. Seega tuleb töö tulemust vaadates arvestada, et see kehtib pigem üle 40-aastaste ja ennast juba põhjalikumalt külas sisseseadnute kohta. Jätkutööna võiks viia küsitluse läbi ka käesoleva uurimuse valimist välja jäänud küsitlusgrupi seas, tulemusi omavahel võrrelda ja analüüsida ka muud tänapäeva Alliklepa inimestega seotut, mille kohta küsimused juba ankeedis olid.

Analüüsi põhjal hindasin töö alguses esitatud hüpoteeside paikapidavust. Pääaegu kõik teadsid, et Alliklepa oli rannarootsi küla, lisaks Vihterpalule teati teistest rannarootsi piirkondadest enim Noarootsit ja Vormsit. Küsitletute haridustase ei olnud nende rannarootslaste alaste teadmiste juures kuigi määrav, kuid selgelt tuli välja seos, et inimesed, kellel on külas olnud rohkem ja isiklikumad kontaktid sealsete põliselanike või nende järeltulijatega teadsid ka üldiselt rannarootslastest rohkem. Veidi rohkem kui pooled küsitletutest ütlesid, et Alliklepa rannarootsi minevik on nende jaoks pigem ebaoluline, nende seas, kes pidasid seda pigem oluliseks, ütlesid vaid kaks vastajat, et see on 'kindlasti' ja mitte 'pigem' oluline. Kontrollküsimused näitasid sarnast tulemust.

Töö lõppjärelendus on, et mälestus rannarootslusest on külas alles, kuid passiivsel ja pigem kaduval kujul. Otse vanades talusüdametes elavate ja nende inimeste seas, kellel on olnud lähem isiklik kokkupuude või huvi rannarootslaste vastu, on see ulatuslikum.

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina _____ **Siim Sutt** _____
(*autori nimi*)

(sünnikuupäev: _____ **14. märts 1989** _____)

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose

_____ **Minnet av estlandssvenskarna i byn Apelka (Vippal)** _____

_____ (*lõputöö pealkiri*) _____

mille juhendaja on _____ **Mart Kuldkepp** _____,
(*juhendaja nimi*)

- 1.1. reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;
- 1.2. üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.

2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.

3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tartus, _____ **Siim Sutt** _____ „22.“ ...mai.... 2013